

5. Інструменти та обладнання мають зберігатися в призначеному місці.
6. Під час роботи учень повинен тримати своє робоче місце в належному порядку, а після роботи акуратно прибрати його.

4. Вимоги безпеки після закінчення роботи:

1. Прибрати своє робоче місце: скласти відповідний інвентар, вимити пензлі.
2. Вимити руки з милом і витерти рушником.

Отже, охорона праці є одним із найважливіших стратегічних напрямків соціальної політики держави. Кожен працівник закладу освіти зобов'язаний визнавати життя і здоров'я дітей однією з найвищих соціальних цінностей, формувати команду однодумців серед педагогів школи, створюючи належні умови для всіх, ретельно продумавши план роботи, спільно виховувати здорове покоління, адже саме від нього залежить стан продуктивних сил країни, її економічний, оборонний, інтелектуальний, духовний потенціал, ресурс розвитку суспільства, безпека держави.

Перелік використаної літератури:

1. Бедрій Я. І. Охорона праці: навч. посібник / Я. І. Бедрій, С. І. Дембіцький, С. С. Джигирей [та ін.]. – Львів: ТОВ «Е. К.К. К.О», 1997.
2. Васильчук М. В. Збірник нормативних документів з безпеки життєдіяльності / М. В. Васильчук, Н. Й. Дуброва. – К.: Основа, 2007. – 944с.
3. Величко С. П. Лабораторний практикум з безпеки життєдіяльності: навч. посібник / С. П. Величко, І. Л. Царенко. – К.: Професіонал, 2008. – 192 с.
4. Державний реєстр міжгалузевих і галузевих нормативних актів про охорону праці. – К.: Основа, 1998.
5. Катренко Л. А. Охорона праці в галузі освіти / Л. А. Катренко, І. П. Пістун. – Суми: Університетська.

РОЗВИТОК ОХОРОНИ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

*Дрижд Валентина Ігорівна
м. Полтава*

Людина та її здоров'я – найбільша цінність Української держави. Держава докладас великих зусиль, створюючи умови безпечної життєдіяльності людини як у навколишньому середовищі, так і в середовищі праці. Завдання охорони праці – забезпечення безпечних, нешкідливих і сприятливих умов праці через вирішення багатьох складних завдань. Вирішальне значення в розв'язанні цих завдань має науково-технічний прогрес. Використання досягнень науки і техніки сприяє підвищенню рівня безпеки праці, культури та організації виробництва, дозволяє полегшити працю, підсилити її привабливість. На жаль, сьогодні стан охорони праці в Україні не можна визнати задовільним. Про це свідчить високий рівень травматизму, у тому числі смертельного, особливо в таких визначальних для економіки держави галузях, як вугільновидобувна, будівництво, транспорт, агропромисловий комплекс. Основною проблемою сфери залишається моральна застарілість нормативно-правової та нормативно-технічної бази регулювання відносин у сфері охорони праці, оскільки більшість актів нормативно-технічного характеру залишаються чинними ще із часів СРСР за відсутності більш актуальних. Ураховуючи сказане, на сьогодні постала нагальна необхідність здійснення досліджень щодо стану України у сфері охорони праці [1, с. 7].

Треба відмітити, що дослідженнями різних аспектів зазначеної проблематики на сучасному етапі займаються такі вчені, як К.Н. Ткачук, М. О. Халімовський, В. В. Зацарний, Д. В. Зеркалов, Р. В. Сабарно, О. І. Полукаров, В. С. Козяков, Л. О. Митюк, М. В. Грищук [2].

Умови та безпека праці, їх стан та покращення – самостійна і важлива задача соціальної політики будь-якої сучасної промислово розвинутої держави. Для того щоб краще усвідомити, на якому рівні знаходиться стан охорони праці в сучасній Україні, необхідно зважити на те, що з 1991 року розпочалася розбудова нової держави. Країна, опинившись у стані економічної кризи, водночас вирішувала (та ще й зараз продовжує вирішувати) задачі зміни соціального, економічного та державного устрою. Рівень безпеки будь-яких робіт у суспільному виробництві значною мірою залежить від рівня правового забезпечення цих питань, тобто від якості та повноти викладення відповідних вимог у законах та інших нормативно-правових актах. У 1992 році вперше не лише в Україні, а й на теренах колишнього СРСР було прийнято Закон «Про

охорону праці», який визначає основні положення щодо реалізації конституційного права громадян на охорону їх життя і здоров'я в процесі трудової діяльності та утверджує принципи державної політики у цій сфері, регулює відносини між роботодавцем і працівником з питань безпеки, гігієни праці та виробничого середовища і встановлює єдиний порядок організації охорони праці в країні.

Заявивши про свій намір приєднатися до Європейського Союзу, Україна взяла на себе зобов'язання щодо приведення національного законодавства у відповідність до законодавства Європейського Союзу. Із цією метою в 1992 р. прийнято нову редакцію Закону України «Про охорону праці», розробляються нові нормативно-правові акти, ведеться робота по внесенню змін до діючих нормативних актів по таким напрямках: загальні вимоги безпеки праці та захисту здоров'я працюючих на робочих місцях, безпека машин, безпека електрообладнання, засоби індивідуального захисту, використання вибухових речовин, гірничі роботи, захист від шуму.

Починаючи з 1994 року в Україні розробляються національні, галузеві, регіональні та виробничі програми покращення стану умов та безпеки праці на виробництві, у ході реалізації яких були закладені основи для вдосконалення державної системи управління охороною праці, упровадження економічних методів управління, вирішення питань організаційного, наукового і нормативно-правового забезпечення робіт у сфері охорони праці. Розроблені засоби захисту працюючих, які раніше не випускалися в Україні; створено ряд засобів, що контролюють стан охорони та умови праці, небезпечні та аварійні ситуації; створена єдина автоматизована інформаційна система охорони праці тощо [2, с. 9, 10].

Однак об'єктивно оцінюючи охорону праці в Україні, на жаль, слід констатувати, що нинішній її стан не може задовольнити потреби нашого суспільства. Проблема створення безпечних і нешкідливих умов праці в Україні існувала постійно, про що свідчить статистика нещасних випадків: так, ще 10 років тому в країні на виробництві щорічно травмувалося 125 тис. працівників, із них гинуло майже 3 тис., – відповідно у 2 і 1,5 рази більше, ніж тепер [3, с. 4-5]. Проте справжній стан охорони праці та рівень виробничого травматизму на той час замовчувалися. Це не тільки породжувало благадушність та безвідповідальність керівників усіх рівнів щодо підвищення безпеки праці, але й шкодило формуванню свідомого ставлення людей до особистої безпеки та безпеки оточення.

Із цих причин багато важливих невідкладних наукових і виробничих завдань з питань умов та безпеки праці зовсім не вирішувалось або вирішувалося частково, з великим запізненням. Наслідками такого становища стали: відставання вітчизняної науки від світових досягнень з питань охорони праці на 15-20 років; зростання в 5-8 разів рівня виробничого травматизму порівняно з такими ж показниками в інших промислово розвинутих країнах, пільги й компенсації за роботу в шкідливих умовах над витратами на профілактику нещасних випадків та професійних захворювань [4, с. 8].

Основними причинами нещасних випадків у нашій країні є порушення технологічного процесу, трудової та виробничої дисципліни, вимог безпеки при експлуатації транспортних засобів, незадовільне утримання й недоліки в організації робочих місць, незадовільна організація виконання робіт, невикористання засобів індивідуального захисту.

Разом з тим слід відмітити, що у зв'язку з погіршенням економічної ситуації і матеріально-технічної бази підприємств, що спостерігалось протягом минулих майже двох десятиліть, умови праці на більшості з них також погіршилися. У промисловості, сільському господарстві, будівництві, на транспорті зростає кількість робочих місць, що не відповідають санітарно-гігієнічним нормам і правилам. У середньому 20-25% працюючих постійно знаходяться під впливом шкідливих умов праці. Із загальної кількості технічних засобів, які експлуатуються в країні, під облік потрапляє лише 30%. З них біля 50% вичерпали передбачений паспорт ресурсу роботи, 20% не відповідають вимогам нормативних актів охорони праці і лише 30% мають сертифікат. Аналіз причин аварій і травматизму показує, що основними чинниками є незадовільна організація робочих місць і проведення робіт з порушенням трудової і технологічної дисципліни, безвідповідальне ставлення керівників виробництва і безпосередніх виконавців до дотримання вимог безпеки праці. Тому особлива роль належить охороні праці як системі, яка має спрямовувати свої зусилля на забезпечення належного рівня безпеки праці та виробничого середовища [2, с. 11].

Державна політика управління охороною праці визначена в законі «Про охорону праці» і ґрунтується на принципі пріоритетності життя людини відносно результатів виробничої діяльності. Головною метою державної політики управління охороною праці є суттєве зниження рівня виробничого травматизму та професійної захворюваності.

Державне управління охорони праці здійснюється шляхом сукупності скоординованих дій, спрямованих на забезпечення безпечних і здорових умов праці таких структур: органів державного управління охороною праці, органів місцевого самоврядування при участі об'єднань роботодавців, профспілок та інших представницьких організацій.

Управління охорони праці на всіх рівнях – державному, регіональному, галузевому, на рівні підприємств і підприємців – базується на законотворчих і нормативно-правових актах про охорону праці [5, с. 10].

До першочергових завдань у сфері управління охорони праці належить:

- подальше вдосконалення і нормативно-правове укріплення системи державного управління охорони праці, необхідність якого визначається тим, що створена раніше й досить ефективна у стабільних умовах система державного управління охорони праці почала давати збої в умовах динамічного розвитку соціально-економічних процесів у суспільстві та реформування центральних органів виконавчої влади;

- створення умов для забезпечення ефективної взаємодії всіх соціальних партнерів, сприяння розвитку соціального партнерства у сфері охорони праці;

- підвищення ролі профспілок, активізація їх діяльності у сфері охорони праці;

- активізація участі працівників та громадських структур у вирішенні питань охорони праці;

- забезпечення реалізації прав працюючих на відшкодування шкоди у випадку виробничого травматизму, активне впровадження системи соціального страхування від нещасних випадків і профзахворювань, опрацювання пропозицій щодо вдосконалення національної системи страхування від нещасних випадків на виробництві та профзахворювань;

- формування більш відповідального ставлення до питань охорони праці з боку керівників усіх підприємств, установ, організацій, підвищення статусу служб охорони праці, недопущення їх ліквідації чи скорочення;

- прискорення переходу нормативної бази в галузі охорони праці з метою її актуалізації; підвищення професійного рівня працівників служб охорони праці;

- підготовку фахівців, які спроможні у нових економічних і правових умовах на високому рівні опрацьовувати правові акти;

- створення системи інформаційного забезпечення підприємств правовими актами з питань охорони праці;

- урахування всіх факторів, які спричиняють виробничий травматизм і профзахворювання (вирішальною тут є реалізація Національної програми поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища) [5, с. 11].

Концепція передбачає багаторівневу структуру державного управління охорони праці:

- Кабінет Міністрів України;

- спеціально уповноважений урядовий орган державного управління охорони праці;

- на регіональному рівні – місцеві держадміністрації та органи місцевого самоврядування;

- на галузевому рівні – міністерства та інші центральні органи виконавчої влади.

Кабінет Міністрів України забезпечує реалізацію державної політики щодо управління охорони праці через Національну Раду з питань безпечної життєдіяльності населення. Рішення Національної Ради з питань безпечної життєдіяльності населення мають бути обов'язковими для виконання всіма органами, які здійснюють державне управління охорони праці по всій вертикалі. При визначенні державної політики щодо управління охорони праці на регіональному та галузевому рівнях рішення Національної ради з безпеки життя населення та держохоронпраці в межах своєї компетенції мають бути пріоритетними та обов'язковими для виконання всіма органами, що здійснюють управління охорони праці на регіональному і галузевому рівнях. Для наукового забезпечення реалізації державної політики в галузі охорони праці створено «Національний науково-дослідний інститут охорони праці», який проводить наукові дослідження з питань безпеки праці та виробничого середовища, управління і нагляду за охороною праці, координує роботи в науково-технічній сфері охорони праці.

Функції регіональних органів управління охорони праці полягають у наданні організаційно-методичної допомоги та забезпеченні контролю за додержанням вимог законодавства про охорону праці і здійснюються у взаємодії з регіональними управліннями Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та профзахворювання.

Органами місцевого самоврядування проводяться такі заходи з управління охорони праці:

- реалізують державну політику у сфері охорони праці;

– затверджують і забезпечують реалізацію цільових регіональних програм поліпшення стану безпеки, умов праці та виробничого середовища, а також заходи з охорони праці у складі програм розвитку;

– відстежують ефективність дії чинного законодавства з охорони праці, здійснюють контроль за його додержанням і подають пропозиції щодо його вдосконалення; запроваджують механізм соціального моніторингу з цих питань;

– забезпечують функціонування та реалізацію додаткових соціальних гарантій стосовно охорони праці в колективних договорах шляхом надання методичної допомоги;

– беруть участь у розробці регіональної угоди, сприяють прийняттю сторонами угоди та зобов'язань із забезпечення додаткових соціальних гарантій охорони праці і здоров'я працівників [2, с. 13].

Основними завданнями управління охорони праці є:

1) опрацювання заходів щодо здійснення державної політики з охорони праці на регіональному та галузевому рівнях;

2) підготовка, прийняття та реалізація заходів, спрямованих на забезпечення:

– належних, безпечних і здорових умов праці;

– утримання в належному стані устаткування, будівель і споруд, інженерних мереж, безпечного ведення технологічних процесів;

– необхідних засобів індивідуального захисту для працівників;

– організація і проведення навчання працівників з питань охорони праці;

– пропаганди охорони праці;

– обліку, аналізу та оцінки стану умов і безпеки праці;

– професійного добору працівників окремих спеціальностей; - страхування працівників від нещасного випадку на виробництві та профзахворювань;

3) організаційно-методичне керівництво на регіональному та галузевому рівнях;

4) стимулювання інтеграції управління охороною праці в єдину систему загального управління організацією виробництва;

5) широке впровадження позитивного досвіду у сфері охорони праці.

Основні функції управління охорони праці:

а) організація та координація робіт у галузі ОП;

б) облік, аналіз та оцінка показників стану умов та безпеки праці;

в) планування та фінансування робіт;

г) контроль за дотриманням вимог нормативно-правових актів з питань охорони праці [5, с. 14].

Отже, вирішення проблем охорони праці вимагає взаємодії відповідних органів влади та громадськості. Реалізація відповідних державних програм, спрямованих на покращення умов і охорони праці, дозволить розробити і впровадити науково обґрунтовану державну систему наглядової, навчально-методичної та контрольної діяльності у сфері охорони праці; адаптувати нормативно-правову базу з питань охорони праці до вимог директив Європейського Союзу; вирішити питання науково-методичного та інформаційного забезпечення з питань охорони праці на національному та регіональному рівні та багато іншого, що дозволить здійснити комплексне вирішення задач охорони праці, забезпечити пріоритет життя і здоров'я працюючих по відношенню до результатів виробничої діяльності і створити безпечні та здорові умови праці на підприємствах і в організаціях усіх форм власності.

Перелік використаної літератури:

1. Геврик С. О. Охорона праці : навч. посібн. / Є. О. Геврик. – К. : Ельга, Ніка-Центр, 2003. – 280 с.
2. Ткачук К. Н. Основи охорони праці : підручник. – 2-ге видання, доповнене та перероблене / К. Н. Ткачук, М. О. Халімовський, В. В. Зацарний, Д. В. Зеркалов, Р. В. Сабарно, О. І. Полукаров, В. С. Коз'яков, Л. О. Мітюк; за ред. К. Н. Ткачука і М. О. Халімовського. – К. : Основа, 2006. – 448 с.
3. Міжнародне законодавство про охорону праці. Конвенції та рекомендації МОП. – Київ, 1998.
4. Венедиктов В. С. Охорона праці: європейські і міжнародні стандарти та законодавство України (порівняльний аналіз) / В. С. Венедиктов, В. П. Грохоський, М. І. Іншин, М. М. Клемпарський, К. Ю. Мельник, О. М. Музичук, І. М. Шопіна; за ред. В. С. Венедиктова / Державний департамент з питань адаптації законодавства. Українська асоціація фахівців трудового права. – Харків-Київ, 2006. – 680 с. іл.; табл.
5. Шуаїбов О. К. Лекції з охорони праці : навч. посіб. / О. К. Шуаїбов. – Ужгород: Ужгородський національний університет, 2006. – 94 с.